

Έργα μιας Μεγάλης Ψυχής στα ελληνικά.
 “Οι Αξίες του Μαχάτμα Γκάντι μέσα από τα κείμενά του”
 του Δημήτρη Βασιλειάδη (2011)
 (Παρουσίαση βιβλίου στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων,
 10.10.2011)

Ανδρέας Κατώνης
 Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Έδωσα τον τίτλο στην παρουσίασή μου “Έργα μιας Μεγάλης Ψυχής στα ελληνικά” όχι μόνο γιατί όποιος ξέρει έστω και λίγα για τον Γκάντι θα συμφωνήσει ότι υπήρξε μεγάλη φυσιογνωμία, ότι είχε “Μεγάλη Ψυχή”, – το τιμητικό επίθετο που του δώσανε, το “mahatma” σημαίνει αυτό –, αλλά επίσης γιατί βρισκόμαστε στην Ελλάδα, η γλώσσα και ο πολιτισμός της οποίας είναι συγγενή με αυτά της Βόρειας Ινδίας. Πράγματι, τόσο το “mahā-” όσο και το “ātmā-” συνδέονται με την Ελληνική. Το “mahā-”, με βεβαιότητα με το ελλ. “μέγας” (αλλά και με το λατινικό magnus), το δε “ātmā-”, με κάποιο βαθμό πιθανότητας, με την ομηρική λέξη “ἤτορ” (‘καρδιά’). Θα θυμηθούμε επίσης το ομηρικό επίθετο “μεγαλήτωρ”: “με μεγάλη καρδιά”, επίθετο, για παράδειγμα, του Πάτροκλου. “Καρδιά” – “ψυχή”: οι έννοιες είναι κοντά, κοινή κληρονομιά, όμοιο σκεπτικό. “Μεγάλη Ψυχή” αποτελούσε ο Γκάντι και για τον άλλο Μεγάλο της Ινδίας, τον Ταγκόρ, μολονότι εκείνος άσκησε επίσης κριτική εναντίον του: “Μεγάλη Ψυχή με περιβολή ζητιάνου” ενώ, κάπως διαφορετικά, ο Nelson Mandela τον αποκαλούσε “ιερό πολεμιστή”.

Δεν θα πω και άλλα γλωσσικά, αν και το επάγγελμά μου είναι αυτό, για να μην γίνω κουραστικός. Έχουν γραφεί για τον Απόστολο της Αγάπης Γκάντι και τον επικό αγώνα του πάρα πολλά, επίσης στα ελληνικά, αλλά είναι η πρώτη φορά που οι σκέψεις του, – επιλογές από το έργο και μετάφραση του Δημήτρη Βασιλειάδη –, καθίστανται πραγματικά προσιτές για το ελληνικό κοινό, και άρα το βιβλίο καλύπτει κενό.

Ο Δημήτρης Βασιλειάδης, Ινδολόγος, διεξήγαγε το μεγαλύτερο μέρος της έρευνάς του στην Ινδία, στο Banaras Hindu University, το Πανεπιστήμιο του Μπενάρες ή Βαρανάσι, με υποτροφία του Ινδικού Συμβουλίου Πολιτιστικών Σχέσεων (Indian Council for Cultural Relations). Το απτό αποτέλεσμα, ένα βιβλίο, βρίσκεται σήμερα εδώ μπροστά μας.

Είναι δύσκολο να αναφέρει κανείς σε λίγα λεπτά κάτι αντιπροσωπευτικό είτε του βιβλίου είτε του αντικειμένου του.

Εντυπωσιάσθηκα όταν διάβασα στην Εισαγωγή ότι “Οι οικουμενικές αντιλήψεις του Ταγκόρ για μια σύνθεση της Ανατολής και της Δύσης, επηρεάζουν αρχικά τον Γκάντι, που δίνει έμφαση στο ινδικό πνεύμα της

αποδοχής όλων των ιδεών και της παγκόσμιας πνευματικής ενότητας”, – για άλλη μια φορά ανακάλυψα συγγένεια ινδικών και ελληνικών απόψεων. Εν προκειμένω, θυμήθηκα την Δελφική Ιδέα του Άγγελου Σικελιανού ο οποίος, πριν από ογδόντα περίπου χρόνια, προσκαλούσε Ανατολή και Δύση σε συνάντηση στους Δελφούς, στον Ομφαλό της Γης, το κυριολεκτικό κέντρο της Ελλάδας και της Υφηλίου. Η ιδέα του δεν ξεχάσθηκε τελείως, και σήμερα γίνονται κάποιες προσπάθειες για να πετύχει μια τέτοια συνάντηση επί μόνιμης βάσεως, καθώς επίσης, ανεξάρτητα από αυτά, για τη συνάντηση Ινδίας και Ελλάδας.

Θα εκτιμήσουμε, πιστεύω, ειδικότερα την επιτυχία του Γκάντι ως εθνικού αγωνιστή που σημείωσε με τον δικό του τρόπο της μη βίας: αυτό που δεν πέτυχε η χώρα του με όπλα πέτυχε με την ειρηνική αντίσταση. Ο Γκάντι έγινε υπόδειγμα για την ανθρωπότητα.

Η προσφορά του όμως υπήρξε πολύ μεγαλύτερη. Ενδεικτικά μόνο από την θεματολογία του βιβλίου:

“Θεός, Αλήθεια, Σύμπαν, ανθρώπινη ύπαρξη, προσευχή, ανεξαρτησία, μη βία, παθητική αντίσταση, κοινωνική ανυπακοή, ανεξιθρησκεία, διαπολιτισμικότητα, ισότητα τάξεων – γυναίκας, όραμα για τον αρχαίο πολιτισμό, τρόπος ζωής, παραγωγή, γεωργία, εκπαίδευση και παιδεία, εθνική γλώσσα, οι κοινότητες (ashrams), η θέση της Ινδίας στον κόσμο, επιστολές σε παγκόσμιους ηγέτες” κτλ.

Μια σημαντική οικουμενική σκέψη που συναντάμε στην Αυτοβιογραφία του Γκάντι είναι η ιδέα της “παγκόσμιας αγάπης” που υπήρξε και η βάση του σκεπτικού του: αναφέρει βιβλία που διάβασε και καταλήγει γράφοντας “Αρχισα να συνειδητοποιώ ολοένα και περισσότερο τις δυνατότητες της παγκόσμιας αγάπης”. Προσθέτω ότι προσωπικά ξαναβρίσκω στα γραπτά του Γκάντι όμοιο έντονο θρησκευτικό τόνο με αυτό που συναντάμε στον Ταγκόρ.

Ο Γκάντι θαύμαζε τον ελληνικό και τον ρωμαϊκό πολιτισμό αλλά ως είναι φυσικό, τον ινδικό έβραζε στην πρώτη θέση, ζωντανό, ενώ ο ελληνορωμαϊκός έχει, στην άποψή του, παρακμάσει. Παραθέτω: “Πιστεύω ότι τον πολιτισμό που ανέπτυξε η Ινδία δεν μπορεί να τον συναγωνισθεί κανείς άλλος στον κόσμο. Τίποτε δεν ισοδυναμεί με τους σπόρους που έσπειραν οι πρόγονοί μας. Η Ρώμη παρήλθε, η Ελλάδα μοιράσθηκε την ίδια μοίρα, η δύναμη των Φαραώ κατέρρευσε, η Ιαπωνία δυτικοποιήθηκε, για την Κίνα δεν μπορεί να πει κανείς τίποτε, αλλά η Ινδία παραμένει ακόμη, κατά κάποιο τρόπο, υγιής στα θεμέλιά της. Οι Ευρωπαίοι μαθαίνουν από τα κείμενα των Ελλήνων ή των Ρωμαίων, που δεν διατηρούν πια την παλιά τους δόξα. Προσπαθώντας να μάθουν από αυτούς, φαντάζονται ότι θα αποφύγουν τα λάθη της Ελλάδας και των

Ρωμαίων. Τέτοια είναι η αξιοθρήνητη κατάστασή τους. Ανάμεσα σ' όλα αυτά η Ινδία παραμένει αμετακίνητη και αυτή είναι η δόξα της.”

Θα σεβασθούμε την άποψή του μια που κι εμείς θαυμάζουμε τον ινδικό πολιτισμό, θα προσθέσουμε μόνο ότι ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός εξακολουθεί να εμπνεύει και σήμερα, και κάποιοι ενδιαφέρονται επίσης για συγκριτική μελέτη ανάμεσα στους τρεις μεγάλους πολιτισμούς και βρίσκουν ότι πολλές φορές, όσον αφορά στις ερμηνευτικές ανάγκες, ο ένας συμπληρώνει ή βοηθά τον άλλον. Προσέτι, υπάρχουν και στην Ελλάδα, παρά τη σκληρή ιστορία της, ίχνη συνέχειας. Ο Γκάντι μελέτησε ωστόσο τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και μετάφρασε για παράδειγμα την “Απολογία του Σωκράτους” στη μητρική του γλώσσα την Γουτζαράτι υπό τον τίτλο “Η ιστορία ενός στρατιώτη της Αλήθειας”.

Για την παγκόσμια οικονομική κρίση που έζησε κι ο ίδιος προτείνει απλή λύση που εμείς, τους οποίους ομοίως μας πλήττει μεγάλη κρίση, πιθανώς δεν θα δεχόμασταν: “Η οικονομική κρίση μπορεί να αποφευχθεί αν οι άνθρωποι αγαπήσουν τη φτώχεια. Θα σας ζητήσω να δώσετε εδώ έμφαση στη λέξη ‘αγάπη’. Δεν μπορεί να υπάρχει οικονομική κρίση αν οι άνθρωποι αγαπούν πραγματικά τη φτώχεια. Η οικονομική κρίση γεννιέται επειδή τα μάτια μας ποθούν την περιουσία του γείτονά μας. Η εξαναγκαστική φτώχεια υπάρχει στη γη απλά και μόνο επειδή μερικοί κατέχουν πολύ περισσότερα από όσα τους ανήκουν. Δεν θα υπάρξει φτώχεια στον πλανήτη αν πάρουμε την ιερή απόφαση ότι δεν θα έχουμε στην ιδιοκτησία μας περισσότερα από όσα χρειαζόμαστε για τις ατομικές μας ανέσεις.” Ας αναλογισθεί πάνω σ' αυτά ο καθένας.

Το υπό παρουσίαση βιβλίο του Βασιλειάδη καταχωρεί σε εφτά κεφάλαια και σε πάνω από 200 υποκεφάλαια τα μεταφρασμένα αποσπάσματα του Γκάντι. Πραγματικά μεγάλη δουλειά. Η βραδιά δεν επιτρέπει πιο εκτενή ανάλυση. Δεν μπορώ να επεκταθώ σε άλλα θέματα όπως τη συνάντηση πολιτισμών, την προσοχή που έδινε στην παιδεία, και άλλα. Θα σημειώνα μόνο ότι σε ενδεχόμενη 2η έκδοση ευχαρίστως θα διαβάζαμε κάποιες εισαγωγικές παρατηρήσεις ή σχόλια τόσο αναφορικά με τα κριτήρια των επιλογών όσο και με τα κίνητρα αλλά και την αποδοχή του Γκάντι από τους σύγχρονούς του και τους μετέπειτα αναγνώστες.

Το βιβλίο κλείνει με Γλωσσάριο, Βιογραφία του Γκάντι, και με Βιβλιογραφία. Ευχαριστούμε τον Δημήτρη Βασιλειάδη για το έργο που καταθέτει σήμερα μπροστά στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό.